

УДК 336.7

І.В. Співак

*кандидат економічних наук,
заступник начальника управління –
начальник відділу макроекономічного аналізу
та короткострокового прогнозування,
Національний банк України*

Монетарна економіка як форма модифікації глобальної економіки

У статті досліджено процес модифікації глобальної економіки в монетарну економіку за рахунок збільшення ролі фінансової сфери, зокрема її валютної складової під впливом стрімких глобалізаційних перетворень. Зазначено, що глобальна монетарна економіка виступає відображенням рішень валютного характеру, які мають суттєвий вплив на макроекономічні процеси та змінюють світовий механізм у рамках забезпечення національних інтересів.

Ключові слова: глобальна економіка, глобальна монетарна економіка, валютний механізм, потоки капіталу, глобалізаційні процеси.

И.В. Спивак

*кандидат экономических наук,
заместитель начальника управления –
начальник отдела макроэкономического анализа
и краткосрочного прогнозирования,
Национальный банк Украины*

Монетарная экономика как форма модификации глобальной экономики

В статье исследован процесс модификации глобальной экономики в монетарную экономику за счет увеличения роли финансовой сферы, в частности ее валютной составляющей под влиянием стремительных глобализационных преобразований. Отмечается, что глобальная монетарная экономика выступает отражением решений валютного характера, которые имеют существенное влияние на макроэкономические процессы и изменяют мировой механизм в рамках обеспечения национальных интересов.

Ключевые слова: глобальная экономика, глобальная монетарная экономика, валютный механизм, потоки капитала, глобализационные процессы.

I.V. Spivak

*Ph.D. in Economics, Deputy Head of Division –
Head of Department of Macroeconomic Analysis
and Short-Term Forecasting of National Bank of Ukraine*

Monetary economics as a form of the global economy modification

The process of modification of the global economy to the monetary economy by increasing the role of the financial sector, including its currency component under the influence of rapid globalization changes is investigated in the article. It is noted that the global monetary

economy stands as the reflection of the decisions of the monetary nature, which have a significant impact on macroeconomic processes and change the global mechanism within the protection of national interests.

Keywords: global economy, the global monetary economy, monetary mechanism, capital flows, globalization processes.

Постановка проблеми

Тема глобальної монетарної економіки для української науки є досить новою, хоча на міжнародній арені вже неодноразово порушувалися питання стосовно розгляду макроекономічних процесів крізь призму валютних перетворень. Адже по суті глобальна економіка на сучасному етапі розвитку, первинна роль в якій надається фінансовому секторові, а основним механізмом функціонування є валютний, трансформувалася у глобальну монетарну економіку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання монетарної економіки починали розглядати ще з 1939 р. (М. Гелперін – «Міжнародна монетарна економіка» [9]). Далі розвиток глобалізаційних процесів призвів до збільшення зацікавленості цим питанням, наразі його розглядають професор Інституту політичних досліджень у Парижі П.-О. Гуренша [8], професор Швейцарського інституту економіки KOF М. Газебнер [7], професор Австралійського міжнародного університету RMIT Дж. Боймел [5] та інші. Однак усі напрями дослідження обмежуються лише питаннями обмінного курсу, потоків капіталу та впливу на економічні процеси, не зачіпаючи основних рушіїв таких дій, тобто інтересів, які держави намагаються обстоювати інструментами валютного механізму на геоекономічній арені.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Розуміння підходів до визначення як глобальної економіки, так і валютного механізму є досить складним і неоднорідним. Крім того, відсутність чіткого усвідомлення того, що монетарна економіка не є прямим віддзеркаленням монетарної політики, а остання, у свою чергу, є лише складовою монетарної економіки та інституційною архітектонікою валютного механізму, потребує більш комплексного аналізу.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження питання модифікації глобальної економіки під впливом фінансової, зокрема валютної складової у глобальну монетарну економіку.

Виклад основного матеріалу дослідження

Починаючи з XIX ст. до початку Першої світової війни у сфері міжнародних економічних відносин панував ліберальний порядок, заснований на золотому стандарті. Обсяг світової торгівлі зростав з 1870 по 1914 рр. в середньому на 3,4% щорічно, у той час як промислове виробництво – на 2,1%, населення збільшилося трохи більше ніж у півтора разу, а обсяг світової торгівлі в 10 разів [1, с. 57-58]. У 1913 р., за оцінками А. Медісона, відношення світового товарного експорту до валового світового продукту (експортна квота) становило 7,9% [11, с. 363], а в країнах Західної Європи, США, Канади, Австралії, Нової Зеландії та Японії, за підрахунками П. Байрона, навіть 12,9% [3, с. 7]. У період між 1870-1913 рр. середньорічне зростання іноземних інвестицій, що становило 4,2%, випереджало зростання не тільки світового валового продукту (2,1%), а й світової торгівлі (3,4%). До 1913 р. обсяг експорту капіталу досяг 5% ВВП країн-донорів,

а частка накопичених ПІІ у 1913 р. перевищила 9% світового виробництва [11, с. 126].

На 40-60 рр. XIX ст. припадають найвищі темпи зростання світової торгівлі порівняно з серединою XIX першої половини XX століття. Глобальна економіка відображає:

- географічний імператив, що виражається в органічному зв'язку економіки та простору, у впливі кліматичних і ландшафтних особливостей на форми і закономірності господарської діяльності;

- могутність та її актуальний інструментарій, що спричиняє зрушення міжнародних силових ігор зі сфери військово-політичної в економічну, який породжує особливий тип конфліктів – геоекономічні колізії в глобальному контексті;

- політику і стратегію підвищення конкурентоспроможності держави в умовах глобалізації економіки (уніфікації та поглинання світової економіки «вселенським ринком», її нової структурності);

- просторову локалізацію (географічну і трансгеографічну) у новому глобальному універсумі різних видів економічної діяльності, нову типологію світового поділу праці;

- злиття політики й економіки у сфері міжнародних відносин, формування на цьому базисі системи стратегічних взаємодій і основ глобального управління.

Постійна боротьба на світовій арені за можливість контролю над простором, рухом капіталу і робочої сили, встановлення влади з метою обстоювання своїх інтересів усе більше переходить із політичної в економічну площину. В основі цієї боротьби лежить забезпечення інтересів держав крізь призму валютних перетворень, що дають змогу розглядати геоекономіку в контексті саме монетарної економіки (рис.1).

Модифікація глобальної економіки у глобальну монетарну економіку відбувається на фоні розвитку глобалізму, що демонструється нині економічною цивілізацією й одночасно створює умови для встановлення особливої валютної влади, яка за допомогою володіння світовими грошима і розпорядження вартістю, управління валютними потоками дає змогу впливати як на весь світовий господарський простір, так і на окремі держави.

Уперше поняття «монетарна економіка» запропонував доцент Інституту міжнародних досліджень (Женева) М. Гелперін у роботі «Міжнародна монетарна економіка» 1939 р. [9]. Звичайно, що в умовах функціонування режиму золотого стандарту значна увага приділялася саме цьому аспектові, однак межі монетарної економіки були досить окреслені. Зокрема, рамки міжнародної монетарної економіки охоплювали міжнародні валютно-фінансові відносини, так звані грошовий інтернаціоналізм і зміни у валютній політиці. Причому широко розглядалися питання міжнародних розрахунків та умов валютної стабільності на фоні національної економічної політики та міжнародних політичних відносин. Однак висновки М. Гелперіна щодо зміни акцентів у проведенні валютної політики від міжнародного рівня до національного в період динамічного розвитку міжнародних відносин не були сприйняті адекватно. Відповідно й тема монетарної економіки зійшла нанівець.

Після Другої світової війни відбулася широкомасштабна лібералізація в торговельній та інвестиційній сферах, зумовлена низкою політичних і технологічних факторів, зокрема: реконструкцією валютно-грошової системи через укладання бреттон-вудських угод і заснуванням МВФ і МБРР; зниженням тарифних бар'єрів, скороченням контролю за імпортом і поступовим поверненням до кон-

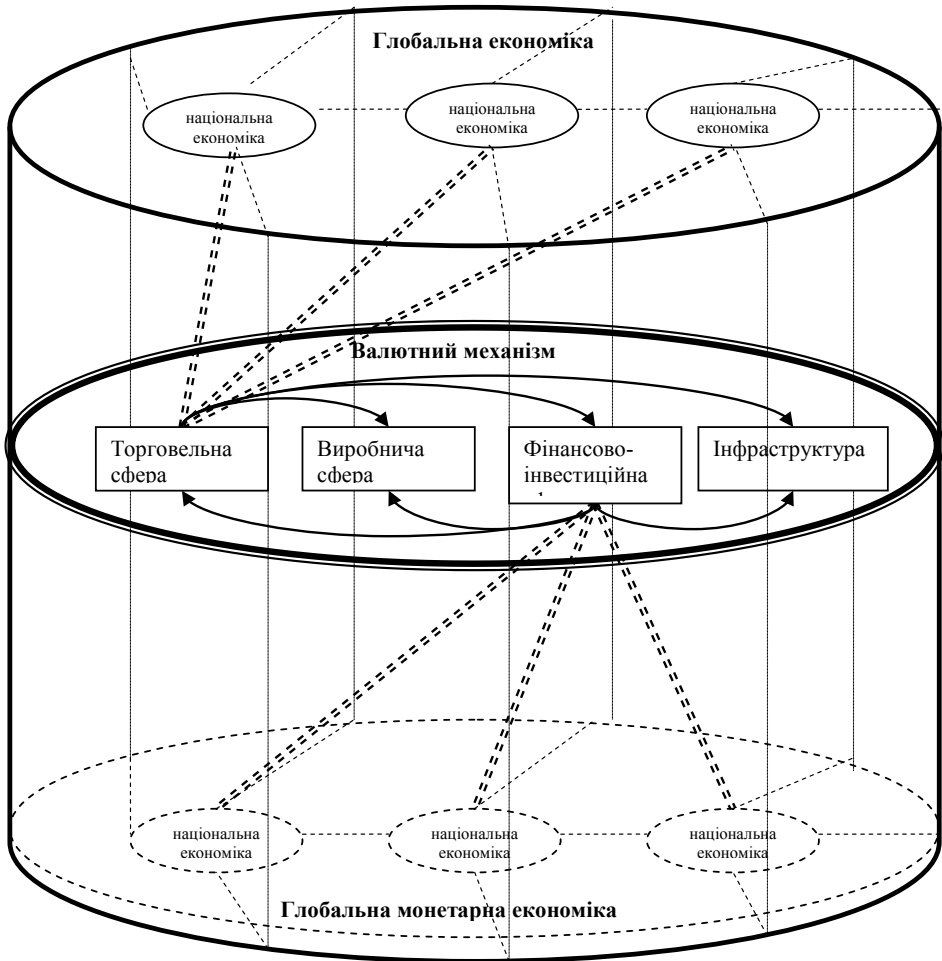

Рис. 1. Модифікація глобальної економіки

Джерело: побудовано автором на основі проведеного дослідження

вертованості валют; розвитком зон вільної торгівлі, у тому числі Європейського економічного співтовариства. Так, із 1950 по 1970 рр. обсяги світової торгівлі зросли майже в 5 разів, при цьому річні темпи зростання сягали 7% протягом 1950 рр. і 10% протягом 1960 рр. [4, с. 60]. У зв'язку з руйнівними наслідками Другої світової війни, обсяги зовнішньої торгівлі остаточно були відновлені у першій половині 70-х рр. XX століття. Промислово розвинуті країни вийшли на рівень 1890 р. за обсягами товарного експорту у ВВП лише на початку 1970 рр., а на рівень 1913 р. – у 1974 р., коли доходи від зовнішньої торгівлі забезпечувалися в основному за рахунок збільшення цін на нафту [4, с. 61].

У 1980-1990 рр. світове господарство вступило в нову фазу так званого глобального капіталізму, трансформаційні зміни в якому зініціювали розвиток нової хвилі глобалізації. Якщо в 1960 рр. воно становило сукупність окремих національних господарств, де виробництво організовано в рамках однієї держави, то починаючи з 1970 рр., відбулися зрушення в напрямі формування глобального поділу праці у виробничій і торговельній сферах.

Із розвитком глобалізаційних процесів і політичних перетворень 1989 р. знову повертаються поступово до питання монетарної економіки. Так, Б. Маккалум

у роботі «Монетарна економіка: теорія і політика» [10] по-новому відкриває питання, пов'язані з монетарною економікою, яка концентрується на концепціях обмінного курсу, руху капіталу та перспективних механізмах багатодержавної співпраці. Зокрема, привертає увагу виклад Б. Маккалумом основних понять в історичній ретроспективі економіки США та глобальної економіки з акцентом на міжнародні монетарні установи з 1800 р., представлення аналітичних моделей з використанням фіксованих і плаваючих валютних курсів при різній мобільності капіталу, а також виокремлення розділу щодо питання політики Європейської валютної системи.

Саме з цього періоду розпочинається свіжий погляд на монетарну економіку, у якій на одному щаблі перебувають об'єкти суто теоретичні, наприклад, що приймають ідеї з теорії загальної рівноваги і сучасної фінансової теорії, а на другому – більш неортодоксальні підходи, такі як схематичний (circuitist) і посткейнсіанський підходи.

Однак відсутність чіткого усвідомлення того, що монетарна економіка не є прямим віддзеркаленням монетарної політики, а розглядає питання макроекономічних процесів крізь призму валютних перетворень, виступає фактором стримування еволюції науково-практичних підходів до вивчення монетарної економіки. Тому використання терміна «монетарна економіка» є досить рідкісним і певною мірою обережним.

Наступний прорив у тлумаченні поняття «монетарної економіки» здійснив 1997 р. професор економіки Університету Париж-Дофін Е.-М. Классен. Причому це був перехід на вищий щабель – глобальної монетарної економіки. Саме в роботі «Глобальна монетарна економіка» [6] Е.-М. Классен зосереджує увагу на зв'язку між визначенням номінального обмінного курсу та впливом на реальний сектор економіки, у тому числі використання політики стабілізації. Істотне місце займає аналіз зовнішньої стабілізації та внутрішньої структурної політики країн, що розвиваються, і промислово розвинутих країн, який дає змогу зробити висновок, що будь-яке рішення валютного характеру має суттєвий вплив на економічні процеси та змінює світовий механізм у рамках забезпечення національних інтересів.

Питання монетарної економіки розглядають також професор Інституту політичних досліджень у Парижі П.-О. Гуренша [8], професор Швейцарського інституту економіки КОФ М. Газебнер [7], професор Австралійського міжнародного університету RMIT Дж. Боймел [5] та інші. Однак знову всі напрями дослідження обмежуються лише питаннями обмінного курсу, потоків капіталу та впливу на економічні процеси, не зачіпаючи основних рушіїв таких дій, тобто інтересів, які держави намагаються відстоювати інструментами валютного механізму на гео економічній арені.

На сьогодні стрімко зросли транскордонні потоки капіталу, на ринках з'явилися нові складні фінансові інструменти, значно зросли швидкість і простота проведення фінансових операцій, що загалом мали позитивний характер і зумовлювали ефективніший розподіл капіталу, збільшуючи частку довгострокового капіталу в країні Латинської Америки та Східної Азії (рис. 2-3).

Однак ці зміни супроводжувалися й частими збоями в роботі фінансових ринків (наприклад, зміни потоків капіталу в країнах Східної Азії та Латинської Америки), стрімке коригування цін на фондових ринках США в 1987 р. («чорний понеділок») і 1997 р.; коливання на ринках облігацій у країнах Групи десяти в 1994 р. та США в 1996 р.; валютні кризи в Мексиці (1994-1995 рр.), Азії (1997 р.) і Росії (1998 р.); крах хеджінгового фонду «Long-Term Capital Management» в

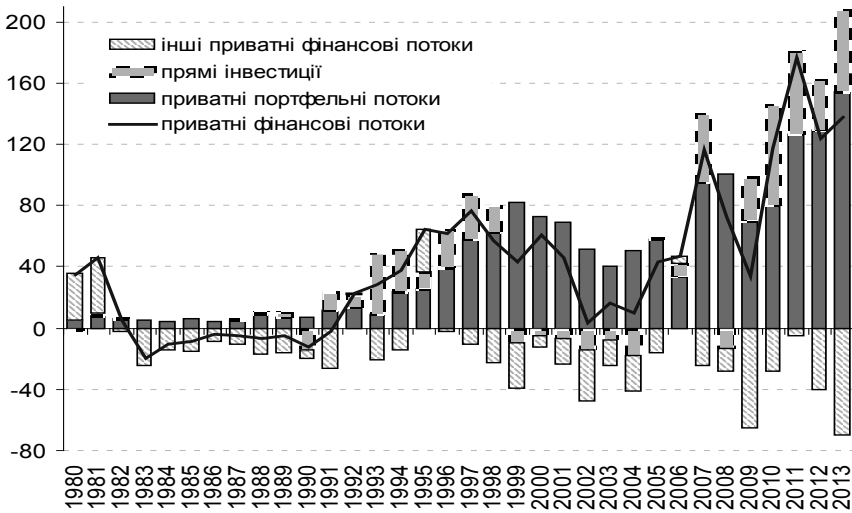

Рис. 2. Приватні фінансові потоки країн Латинської Америки, млрд дол. США

Джерело: побудовано автором на основі даних [12]

1998 р.; валютні коливання 1990-х; коливання на глобальних фондових біржах у 2000 і 2001 рр., світова фінансова криза 2007-2008 років. Ці події несли загрозу не лише економіці окремих країн або регіонів, а й усій глобальній економіці, вказуючи на те, що забезпечення фінансової стабільності повинно бути повноцінним завданням економічної політики. Остання глобальна фінансова криза 2007-2008 рр. показала, як мало ми знаємо про потенційні можливості глобальної фінансової системи видозмінювати механізми ціноутворення та розподілу капіталу.

Міжнародна фінансова система стала настільки складною, що директивним органам стає все важче визначати й оцінювати відповідні ризики. По-

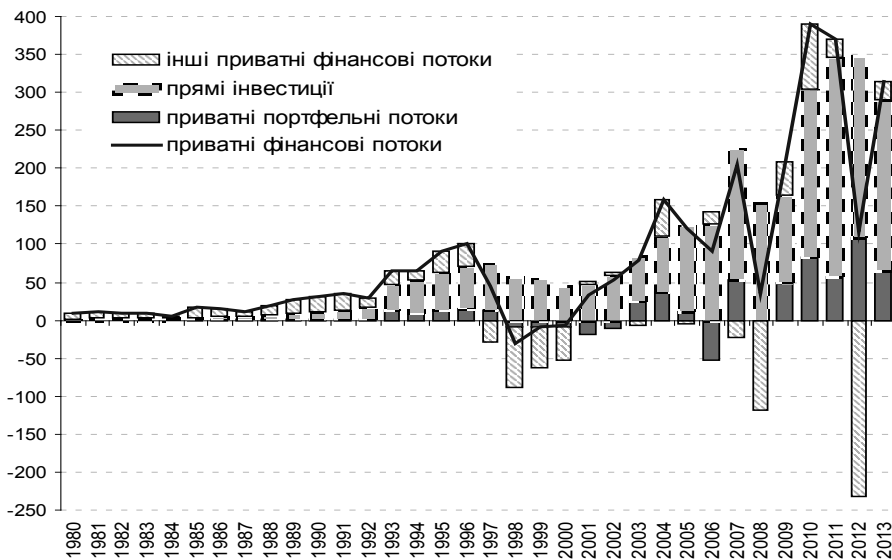

Рис. 3. Приватні фінансові потоки країн Азії, що розвиваються, млрд дол. США

Джерело: побудовано автором на основі даних [12]

трібен механізм, що давав би змогу швидко і чітко виявляти чинники вразливості [2].

На наш погляд, глобальна монетарна економіка – це відображення рішень валютного характеру, які мають суттєвий вплив на макроекономічні процеси та змінюють світовий механізм у рамках забезпечення національних інтересів. Причому рішення валютного характеру найчастіше проявляються через фінансові ринки, які тільки за останні три десятиріччя зазнали глибоких змін унаслідок процесів скорочення державного регулювання, лібералізації, глобалізації та прогресу у сфері інформаційних і комп'ютерних технологій.

Висновки

Конструкт глобальної монетарної економіки сформувався під впливом розвитку глобалізаційних процесів, що полягають у взаємозалежності та взаємопроникненні економічних систем, глибоких і якісних змінах у міжнародних економічних і фінансових відносинах та мають тенденцію впливати на сферу повноважень держави. Так, зростання фінансових і фондових ринків і розвиток інформаційно-комунікаційних засобів значно ускладнюють контроль переміщення капіталів через державні кордони та функціонування національних фінансових систем.

За сучасних глобалізаційних процесів роль держави залишається досить важливою і посилює до неї вимоги з пошуку нових рішень і моделей функціонування. З метою ефективного реагування на зміни у світі дедалі більше використовуються інструменти валютного механізму, які є основою глобальної монетарної економіки та покликані реалізовувати покладені на них завдання.

Література

1. Синцеров Л. Длинные волны глобальной интеграции / Л. Синцеров // Мировая экономика и международные отношения, 2000. – № 5. – С. 57-58.
2. Шинази Дж. Гарри. Сохранение финансовой стабильности / Гарри Дж. Шинази // Вопросы экономики – Международный валютный фонд. – 2005. – № 36. – С. 1-6.
3. Bairoch P. Globalization Myths: Some Historical Reflections on Integration, Industrialization and Growth in the World economy / P. Bairoch, R. Kozul-Wright. – UNCTAD, 1996. – P. 7.
4. Bergsten C.F. The Future of the International Economic Order / Bergsten C.F. (ed.). – Agenda for Research. Lexington, MA : Lexington Books, 1973. – P. 60
5. Boymal Jonathan. International monetary economics [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.rmit.edu.au/courses/004993>
6. Claassen E.-M. Global Monetary Economics / Emil-Maria Claassen. – Oxford University Press, USA, 1997. – 344 p.
7. Gassebner Martin. International monetary economics [Electronic resource] – Access mode: <https://www.kof.ethz.ch/en/events/teaching/2013/1/international-monetary-economics/>
8. Gourinchas P.-O. International monetary economics [Electronic resource]. – Access mode: http://econ.sciences-po.fr/sites/default/files/file/lect_1.pdf
9. Heilperin M. A. International monetary economics / Michael A. Heilperin. – London : LONGMANS, GREEN AND CO, 1939. – 293 p.
10. McCallum B. T. Monetary Economics: Theory and Policy / Bennett T. McCallum. – Macmillan Pub Co., 1989. – 480 p.
11. Meddison A. The World Economy / A. Meddison. – A Millenium Perspectives. Paris, 2001. – P. 363
12. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/01/weodata/weoselagr.aspx>